

בעין חינוכית

בעין חינוכית מספר 126, ט' בתמוז תשע"ג

שמירת הלכה – כהלכתה...

הרב פרופ' נריה גוטל, נשיא מכללת אורות ישראל

רקע

בשבוע שעבר הלך לעולמו רב חשוב, שלבושתנו, חלקנו לא מכירים את שמו. אך כולנו עיינו בספרו ויש מאתנו המעיינים בו כמעט בכל שבוע. כוונתי לרב יהושע ישעיה נויבירט זצ"ל, מחבר הספר "שמירת שבת כהלכתה". הספר, שיצא בשלוש מהדורות שונות, זכה להיתרגם לשפות זרות ונמכר כל שנה באלפי עותקים, זה כבר שלושים שנה ברציפות.¹ הוא זכה להתקבל כספר יסוד אצל כל סוגי הציבור הדתי (דבר שלא כל ספר בימינו זוכה לו). סיבות שונות תרמו להפיכת הספר למרכזי בכל בית של שומרי שבת: מבנה שיטתי וקל להתמצאות; התמודדות עם סוגיות טכנולוגיות חדשות; שפה נהירה ומובנת גם בסוגיות סבוכות; עברית תקינה (ללא ריבוי ראשי תיבות המובנים רק לתלמידי חכמים); הבאת הכרעה הלכתית בהירה בגוף הספר ומגוון מקורות בהערות השוליים, מפתוח מדויק בסוף הספר ועוד. בכל אלו היה משום פריצת דרך ויצירת סגנון שרבים אחריו ניסו לאמץ בנושאים הלכתיים נוספים. הצצה חשובה לדמותו של הרב ולמניעיו בכתיבת ספרו מביא בפנינו נשיא המכללה, הרב פרופ' נריה גוטל.

האם מותר להתנות על קבלת שבת כך שאישה תוכל להדליק נרות שבת ואחר כך לנסוע לכותל המערבי לקבלת שבת? האם מותר להאריך שיעור שבת כדי שייכבה מאוחר יותר? ומה עם קיצור משך ההדלקה? ומה בנוגע להארכת הדלקה שתיעשה רק אחר כיבוי מתוכנן? האם מותר להכין בשבת בבוקר "איירע-בציבאלע" (תערובת מחית ביצים ובצל קצוצים)? אלה פחות מאלפית מההכרעות ההלכתיות שנמצאות בחיבור המופתי "שמירת שבת כהלכתה", מאת הרב יהושע ישעיה נויבירט זצ"ל אשר הסתלק לבית עולמו בשבוע שעבר.

ספק בעיניי אם יש וולו גם יהודי שומר תורה ומצוות אחד (מעל גיל 20) שלא שמע על "שמירת שבת כהלכתה". ועוד ספק בעיניי אם יש עוד רב שזכה למידה כזו של חיזוק קיומה של מצווה חשובה, כרב נויבירט. "הכל תלוי במזל, אפילו ספר תורה שבהיכל", ואין ספק שהייתה לרב נויבירט סייעתא דשמיא נדירה להצלחת פועלו. אולם, גם בעיני בשר ודם ניתן להבין את ההצלחה: מיזוג של למדנות עמוקה והתנסחות בהירה ביותר, זאת לצד שימת אצבע על צורך אמתי שרבים מאוד חשו בו. עשרות ניסו להלך בעקבותיו, מעטים וספורים הצליחו.

"את צנועים חכמה". אחד מחשובי תלמידי החכמים הדרים בשכונתו אמר עם קבלת הבשורה הקשה: היום הסתלק אחרון הרבנים הצנועים! ואכן מידת הצניעות אפיינה את הרב נויבירט. לא זו בלבד שהוא נהג ללכת עם חליפה רגילה ולא עם "פראק" מכובד, אף לא זו בלבד שהתגורר בדירה קטנה ופשוטה, אלא שראה כל אדם בגובה העיניים. קטן כגדול, כיפה סרוגה ככיפה שחורה.

מה ראה הרב נויבירט לעמול כה קשה על חיבור הספר; מה ראה לשכללו משמעותית ממהדורה למהדורה ומה ראה לבחור דווקא את השבת כנושא לספרו? ובכן, את התשובה איננו צריכים לשער ולא להעריך, שכן הרב עצמו הושיט את תשובתו בקנה: לפתח המהדורה השלישית של הספר צירף הרב נויבירט קונטרס: "טוב להודות לה", שזה תמציתו: הוא נולד בגרמניה בשנת תרפ"ז (1927) ובתקופת מלחמת העולם השנייה עבר תחילה לבלגיה ואחר כך הצטרף להוריו שנמלטו להולנד. שם הסתתרו במחבוא כשלוש שנים, עד שבשנת תש"ו עלה ארצה. לא מעט נסים אירעו למשפחתו במהלך שנות השואה והוא

1 מנהל הוצאת פלדהיים סיפר שמה שלושים שנה ברציפות, בכל שנה נמכרים עשרת אלפים עותקים של הספר. ראו:

<http://www.nrg.co.il/online/1/ART2/116/531.html>

מתאר אותם בפרוטרוט. בין השאר הוא מספר על השבת שהצילה אותם מספר פעמים, אך גם על חילול שבת שהותיר בו תחושות קשות: "באביב תש"ו התארגנה קבוצת עולים בלתי ליגאליים. כשהגיעה אונייה להפלגה לא"י, הורו לנו לעלות עליה בשבת. הדבר ציער אותי במיוחד, הרי כל שנות המלחמה הקשה הצלחנו לשמור מצוות עד כמה שאפשר ובמיוחד שבת קודש, איך יתכן שעכשיו עם החרות עלי לחלל את השבת. מצבי היה עגום והיה נראה בעיני כסכנת נפשות להישאר במקום זר בלי כסף, בלי אוכל, בלי כל רכוש, אין לאן ללכת. נאלצתי בלית ברירה לעלות על האוניה אבל הדבר חרט את רישומו עלי למשך שנים רבות [...] כאשר נאלצתי לעלות על האוניה ולהסתבך בחילול שבת (מפני החשש לפיקוח נפש), קיבלתי על עצמי² שהקב"ה יזכה אותי ואעשה משהו עבור השבת, וכך עלה הרעיון לכתוב ספר על שמירת שבת. אחרי הולדת בני בכורי הי"ו שמת לי לב שאין ספר האוסף בתוכו את הלכות שבת בשפה השווה לכל נפש בכדי לענות על השאלות הרבות המתעוררות בכל שבת, ואז התחלתי בכתובתו של הספר...". הרב נויבירט למד בשיבת קול תורה בירושלים וראה בראש הישיבה, הרב שלמה-זלמן אוירבך זצ"ל, את מורו-רבו המובהק. לימים, כאשר הוא חיבר את הספר "שמירת שבת כהלכתה", לא משו ידי התלמיד מידי הרב. זכה הרב נויבירט שהרב אוירבך עיין בכל תיבה ובכל מילה בספר, בכל הכרעה ובכל פסיקה, עד שכמעט אין עמוד בספר ששמו לא נזכר. בהקצנת-מה היינו אומרים שמדובר בחיבור משותף, ולמצער ש"גיבוי" של הרב אוירבך לספר העניק לו חשיבות ומעמד ייחודיים.

יודגש: גדלותו של פוסק נמדדת לא במקום שהוא אוסר, אלא דווקא במקום שהוא מתיר; להחמיר כל אחד יכול, להקל זה כבר עניין אחר! ככל שהרב נויבירט היה "מחובר" לעניינה של השבת, מעשה אחד שאליו היה לי קשר אישי מלמד שבמקום הצורך ידע להקל בה.

מעשה שהיה כך היה: בכ"ו באייר תשל"ח אירע פיגוע חבלני בירושלים בו נרצחו שישה אנשים.³ היה זה ערב שבת ועד שזיהו את החללים והודיעו לבני המשפחות התאחרה השעה והשבת כבר משמשה ובאה. אחת האימהות השכולות סירבה לקיים את ההלוויה ביום שישי בטענה שהדבר לא מכובד שכן לא כל בני המשפחה יספיקו להגיע. לקח זמן רב לשכנע אותה שאדרבה, כבודה של הנפטרת שלא להלינה. דא עקא, מששוכנעה – על ידי הרב נויבירט עצמו – טענו אנשי החברה קדישא שכבר לא יספיקו לקיים את הקבורה ולהגיע חזרה לבתיהם בלא לחלל שבת. על כך השיבם הרב נויבירט: "עליי! הלוויה והקבורה אכן נערכו בערב שבת, אנשי החברה קדישא הגיעו לביתם הרבה אחרי ה"צפירה" אם כי ממש בדמדומי שקיעת החמה. אמור מעתה: ככל שהרב נויבירט היה "נשמה של שבת", הוא ידע היטב מה היא "שמירת שבת – כהלכתה"!

הרהורים חינוכיים

לעתים נדמה כי יש בדורנו מי שקיבלו חינוך דתי, אך מזלזלים חלילה בפרטי הלכה. ייתכן שראוי להיעזר בסיפורו של הרב נויבירט ובמפעל חייו כדי לדון עם ילדינו בכיתה או בבית על מקומה של ההלכה בחיינו. הנה אדם שהקדיש שנים ארוכות מחייו לברר כל פרט קטן בהלכות בורר או בהלכות חבישה בשבת, בדיני הכנת קרח או בדיני פתיחת קופסאות שימורים. האם גם לנו כה חשובים פרטי ההלכות, כולל הנראות (חלילה) שוליות? מדוע? מה עלינו לעשות כדי להכיר את ההלכה ואת פרטיה(!) ולדעת כיצד לקיימם? רמז לעניין ניתן למצוא אולי בשם הספר שאינו נקרא רק "שמירת שבת" (שהרי לרבים נדמה כי הם שומרי שבת כנדרש) אלא "שמירת שבת כהלכתה".

חשיבות יתירה נודעת לעניין זה דווקא לקראת החופש הגדול בעת שאנו פוגשים מגוון מצבי חיים שאין אנו פוגשים בימי לימודים רגילים. אולי כדאי לקבוע לימוד יומי אישי בהלכה? אפשר להתחיל בספר "שמירת שבת כהלכתה"...

ניתן לעשות מנוי אישי (ללא עלות) על דפי "בעין חינוכית". נא לפנות לשרון: sharonz@orot.ac.il

2 הערת עורך: בגיל 19!

3 הערת עורך: בין הנרצחות הייתה גם אחותו של הכותב, תמר גוטל, ה' יקום דמה.

מכללת אורות ישראל, בעין חינוכית 126, ט' בתמוז תשע"ג